EIROPAS
REVĪZIJAS
PALĀTA

Runa
2026. gada 8. oktobrī

Eiropas Revīzijas palātas priekšsēdētāja *Tony Murphy* runa

ERP 2025. gada pārskata prezentācija
Eiropas Parlamenta Budžeta kontroles komitejā

2026. gada 8. oktobrī

Izšķirošā ir runātā runa.

Priekšsēdētāj!

Godātie deputāti!

Komisār!

Esmu ārkārtīgi gandarīts šodien uzrunāt šo komiteju, jo mēs iepazīstinām ar Eiropas Revīzijas palātas 2025. gada pārskata galvenajiem konstatējumiem un vēstījumiem. Ar mani atkal kopā ir mans cienītais kolēģis *Jan Gregor*, kurš ir atbildīgs par revīzijas darba pārraudzību un gada pārskata sagatavošanu.

Gada pārskats ir ERP pats svarīgākais dokuments. Tā sagatavošanai tiek izmantoti aptuveni 50 % no Revīzijas palātas resursiem un ievērojams mūsu darbinieku un locekļu laika, speciālo zināšanu un pūļu ieguldījums.

Pārskats sniedz vērtīgu ieskatu ES budžetā un tā dažādajās politikas jomās. Līdztekus atbilstības un lietderības revīzijām mēs apzinām riskus, dalāmies pieredzē un sniedzam praktiskus ieteikumus. Mūsu neatkarīgo izvērtējumu mērķis ir atbalstīt Parlamentu un citas ES iestādes to lēmumu pieņēmēju un likumdevēju lomā. Mēs palīdzam nodrošināt, lai publiskie līdzekļi tiktu labi pārvaldīti un izlietoti saskaņā ar noteikumiem un lai lēmumi būtu balstīti ticamos pierādījumos.

Pašlaik tiek izstrādāts svarīgs lēmums – norit sarunas par nākamo daudzgadu finanšu shēmu (DFS).

Tā nav tikai diskusija par nākamā ES budžeta apmēru, bet arī par to, kā šis budžets tiks finansēts, izpildīts un kontrolēts un vai tas spēs attaisnot tam izvirzītās cerības.

Tāpēc ERP konstatējumi un ieteikumi pašlaik ir īpaši svarīgi. Mūsu gada pārskatā ir novērtēta ne tikai pašreizējā budžeta izpilde. Tajā arī sniegtas atziņas nākamā budžeta izstrādei.

Šodien es iepazīstināšu ar 2025. gada pārskata galvenajiem konstatējumiem, kā arī ar attiecīgajiem secinājumiem, kas izriet no ERP nesenā un pašreizējā darba. Tāpat pievērsīšos arī ietekmei uz nākamo DFS.

Kādas ir galvenās atziņas mūsu 2025. gada pārskatā?

Mēs sniedzam atzinumu bez iebildēm par 2025. gada ES pārskatiem un apstiprinām, ka tie precīzi atspoguļo ES finanšu stāvokli. Tomēr vēršam uzmanību uz pāreju uz Komisijas jauno finanšu IT sistēmu, kas izraisīja grāmatvedības kļūdas, kuru dēļ bija jāveic manuāli labojumi un saskaņošana, kā arī papildu revīzijas darbs.

Mēs arī konstatējām atšķirīgu pieeju aizņēmumiem ES budžetā salīdzinājumā ar ES finanšu pārskatiem. Tas rada budžeta pārpalikumu, savukārt pārskatos ir uzrādīts gada deficīts jeb negatīvs saimnieciskais rezultāts.

Mēs atkal sniedzam atzinumu bez iebildēm par ES ieņēmumiem, kuros kļūdu līmenis nav būtisks. Tāpat kā iepriekšējos gados, mūsu atzinums neattiecas uz summām, kas rodas no nepietiekami ziņotām vai nesamaksātām nodevām un nodokļiem, jo mēs varam ņemt vērā tikai paziņotos skaitļus.

Runājot par izdevumiem, ES ilgtermiņa budžets ietver gan tradicionālos izdevumus saskaņā ar daudzgadu finanšu shēmu, gan finansējumu saskaņā ar *NextGenerationEU*. *NGEU* finansējumā galvenokārt ietilpst Atveseļošanas un noturības mehānisms jeb ANM, kura īstenošanas modelis atšķiras no DFS, proti, ir balstīts uz atskaites punktu un mērķrādītāju sasniegšanu.

Tā rezultātā par izdevumu pareizību mēs turpinām sniegt divus atsevišķus atzinumus: viens attiecas uz tradicionālajiem ES budžeta izdevumiem, bet otrs aptver ANM izdevumus.

Sāksim ar tradicionālajiem ES budžeta izdevumiem.

Mūsu aplēstais kļūdu līmenis 2025. gadā palielinājās līdz 3,8 % salīdzinājumā ar 3,6 % 2024. gadā. Tas ir virs mūsu būtiskuma sliekšņa. Ņemot vērā konstatēto kļūdu nozīmīgumu un plašo izplatību, mēs septīto gadu pēc kārtas sniedzam negatīvu atzinumu par ES budžeta izdevumiem.

Aplēstais kļūdu līmenis nav krāpšanas, nelietderīgi izlietotu vai izšķērdētu līdzekļu rādītājs. Tā ir aplēse par naudas summu, kas netika izlietota saskaņā ar ES un valstu noteikumiem.

Mūsu revīzija aptvēra izdevumus kopā 130,8 miljardu EUR apmērā no vispārējā budžeta. Mūsu aplēstā kļūdu īpatsvara lielāko pienesumu deva kategorija “Dabas resursi un vide”, kurā aplēstais kļūdu līmenis bija 3,9 % (2024. gadā – 2,6 %). **Vairāk nekā 95 %** izdevumu šajā kategorijā **ietilpst kopējā lauksaimniecības politikā**, kur tiek pieļautas dažādas kļūdas, sākot no neattiecināmas zemes deklarēšanas līdz maksājumtiesību nepareizam aprēķinam. Aplēstais kļūdu līmenis kategorijā “Kohēzija, noturība un vērtības” bija 6,6 % (2024. gadā – 5,7 %). Abas šīs izdevumu jomas kopā veido gandrīz divas trešdaļas no mūsu revidētajiem izdevumiem.

Visizplatītākās kļūdas, ko konstatējām visā ES budžetā, ir attiecināmības problēmas, piemēram, neattiecināmas izmaksas, projekti, darbības vai saņēmēji, kā arī publiskā iepirkuma un dotāciju piešķiršanas procedūru pārkāpumi un apliecinošo dokumentu trūkums.

Ko šie konstatējumi nozīmē nākamajai DFS?

Vēstījums par tradicionālajiem ES budžeta izdevumiem ir skaidrs: kļūdu īpatsvars joprojām pārsniedz būtiskuma slieksni un kļūdas ir gan nozīmīgas, gan plaši izplatītas.

Divi lielākie kļūdu īpatsvara veicinātāji ir kopējā lauksaimniecības politika (KLP) un kohēzijas politika.

Šie konstatējumi liecina, ka nav ievēroti ES un valstu noteikumi un ka esošās kontroles sistēmas nav pietiekami efektīvas. Tāpat mēs vēl nevaram pilnībā paļauties uz valstu iestāžu darbu.

Esam savākuši plašus pierādījumus, kas ievērojami mazina iestāžu darba uzticamību un ierobežo to, cik lielā mērā uz to var paļauties, tostarp daudzas kļūdas, kuras šīm iestādēm būtu bijis jāatklāj, bet kuras netika atklātas.

Vienlaikus atzīstam, ka daudzas valstu revīzijas iestādes darbojas ievērojama spiediena apstākļos un saskaras ar pastāvīgām kapacitātes problēmām.

Jaunie DFS priekšlikumi piešķirtu dalībvalstu iestādēm lielāku atbildību par ES līdzekļu pārvaldību un ticamību, lai gan uz to pašreizējām ticamības nodrošināšanas struktūrām un sistēmām vēl nevar paļauties vajadzīgajā apmērā.

Kopējās lauksaimniecības politikas (KLP) un kohēzijas politikas apvienošana vienā Eiropas Fondā, ar kuru paredzēts veicināt vienkāršošanu un elastību, visticamāk, novirzīs administratīvo slogu no Komisijas uz dalībvalstīm un saņēmējiem un palielinās kļūdu risku.

Tāpēc lielākai elastībai nevajadzētu notikt uz paredzamības rēķina. Vienkāršošanai būtu jāsamazina nevajadzīgs administratīvais slogs, nevis tikai tas jāpārvieto citur, un vienkāršošanas rezultātā nedrīkstētu vājināties pārskatatbildība.

Atveseļošanas un noturības mehānisms

Atveseļošanas un noturības mehānisma (ANM) īstenošanas modelis ievērojami atšķiras no tradicionālā budžeta. Maksājumi ir atkarīgi no atskaites punktu un mērķrādītāju izpildes. Tos veic saskaņā ar modeli, kurā finansējums nav saistīts ar izmaksām. Maksājumu pamatā nav faktiskās izmaksas un ES un valstu noteikumu ievērošana. Līdz ar to ANM rezultāti nav salīdzināmi ar tradicionālajiem budžeta izdevumiem, tāpēc mēs sniedzam atsevišķu revīzijas atzinumu.

Tā kā paredzams, ka jaunā DFS lielā mērā līdzināsies ANM, mūsu konstatējumi šeit ir būtiski. Tie norāda uz nozīmīgām nepilnībām, kuras nevajadzētu atkārtot.

ANM izdevumi 2025. gadā sasniedza 45,4 miljardus EUR. Maksājumos deviņām dalībvalstīm mēs konstatējām gadījumus, kad atskaites punkti un mērķrādītāji nebija apmierinoši izpildīti, kā arī problēmas, kas saistītas ar dubultu finansēšanu un ANM attiecināmības periodu.

Apzinājām arī nepilnības atskaites punktu un mērķrādītāju izstrādē un trūkumus Komisijas veiktajā uzraudzībā. Tāpat atzīmējam pastāvīgus trūkumus saistībā ar dalībvalstu kontroles sistēmu uzticamību. Ņemot vērā visu iepriekš minēto, par ANM izdevumiem mēs sniedzam atzinumu ar iebildēm.

Mēs konstatējām, ka dažos gadījumos iepriekš saskaņotie atskaites punkti un mērķrādītāji tika pārskatīti tā, lai samazinātu solītos rezultātus, kas dalībvalstīm bija jāsasniedz saskaņā ar to atveseļošanas plāniem.

Īpaši satraucoši ir tas, ka daži grozījumi tika iesniegti tikai pēc tam, kad bija iesniegti sākotnējie maksājuma pieprasījumi, un kamēr Komisija tos vēl izvērtēja.

Pēc tam izmaiņas tika pieņemtas pirms galīgo maksājumu apstiprināšanas, saskaņojot rezultātus ar faktiski sasniegto, nevis ar tiem rezultātiem, par kuriem sākotnēji bija panākta vienošanās, un neietekmējot saistīto maksājumu. Daudzos gadījumos netika norādīti objektīvi vai pārliecinoši iemesli, kas pamatotu grozījumus.

Tas vājina saikni starp finansējumu un izpildi, radot risku, ka dalībvalstis var saņemt finansējumu pat tad, ja sniegums ir nepietiekams.

Termiņš, līdz kuram dalībvalstīm bija jāiesniedz galīgie ANM dotāciju maksājumu pieprasījumi, bija 30. septembris. Līdz ar to, lai ievērotu noteikto termiņu, septembrī tika iesniegts vēl 21 iesniegums, 29. un 30. septembrī –astoņi. Tagad Komisijai līdz 2026. gada beigām ir jāapstrādā aptuveni 90 miljardi EUR. Tas rada tūlītēju risku.

Mūsu pieredze liecina, ka spiediens tērēt līdzekļus budžeta perioda beigās var izraisīt noteikumiem neatbilstošu maksājumu pieaugumu un veicināt zemākas kvalitātes vai samazināta apjoma projektu atlasi, galu galā novedot pie ES līdzekļu neefektīvas izmantošanas.

Ko šie konstatējumi nozīmē nākamajai DFS?

Mums ir jāmācās no ANM pieredzes. Ja ES virzās uz tādu uz sniegumu balstītu finansējumu, kas nav saistīts ar izmaksu modeli, tai ir jānodrošina, ka atskaites punkti un mērķrādītāji ir ticami, skaidri definēti, objektīvi izmērāmi un tieši saistīti ar sasniedzamajiem rezultātiem. Arī informācijai par sniegumu jābūt ticamai, pārredzamai un neatkarīgi pārbaudāmai.

Mūsu novērtējums ir tāds, ka ierosinātais snieguma satvars ir vāji izstrādāts. Tā izveide neļauj izmērīt, ko ES tēriņi ir sasnieguši vai ko ES iedzīvotāji galu galā saņem par savu naudu.

Parāds un turpmākie budžeti

Komisijas priekšlikums 2028.–2034. gada budžetam ir gandrīz 2 triljoni EUR jeb aptuveni 1,26 % no ES NKI. Tā ietvaros 0,11 % no NKI ir paredzēti tikai ar *NextGenerationEU* saistītā parāda apkalpošanai.

ES aizņēmumi līdz 2027. gadam varētu sasniegt 1 triljonu EUR, un (*NGEU*) ir nozīmīgs iemesls, un savā priekšlikumā par nākamo DFS Komisija ierosina fiksētu gada summu 24 miljardu EUR apmērā (faktiskajās cenās), lai segtu gan procentu, gan pamatsummas atmaksu. Ar *NGEU* dotāciju atbalstu saistītās procentu izmaksas vien 2028.–2034. gada periodā varētu būt aptuveni 93 miljardi EUR.

Komisijas priekšlikumi par nākamo budžetu arī ļauj veikt ievērojamus jaunus aizņēmumus, tostarp 150 miljardus EUR dalībvalstu un reģionu partnerības plāniem (VRPP), līdz 100 miljardiem EUR papildu atbalstam Ukrainai un līdz 395 miljardiem EUR smagas krīzes instrumenta iespējamai izmantošanai.

Ir svarīgi arī norādīt, ka kopējais ierosinātais DFS budžets ir 2 triljoni EUR, taču tas ir atkarīgs no jaunu ierosināto ieņēmumu plūsmu īstenošanās, un šīs plūsmas veido aptuveni 20 % no ierosinātā budžeta.

Kopumā vēstījums aicina uz piesardzību: ja netiks apstiprinātas jaunās iecerētās ieņēmumu plūsmas, ES budžetā varētu veidoties ievērojams iztrūkums.

Tā rezultātā būtu vajadzīgas vai nu lielākas dalībvalstu iemaksas, vai budžeta vispārējā vērienīguma līmeņa samazināšana, papildu aizņēmumi vai esošā parāda pagarināšana.

Turklāt ievērojamie plānotie aizņēmumi varētu radīt dalībvalstīm papildu finansiālās saistības laikā, kad valstu budžeti jau ir ievērojami noslogoti.

Secinājums

Visbeidzot, mūsu gada pārskatā doto konstatējumu un pieminēto trūkumu novēršana ir būtiska, lai stiprinātu ES līdzekļu pārvaldību un īstenošanu, jo īpaši saistībā ar pašreizējo DFS, kurā dalītās pārvaldības līdzekļu apguve pašlaik ir tikai aptuveni 30 %.

Tomēr, raugoties nākotnē, vērienīgiem budžetiem ir vajadzīgi tikpat vērienīgi aizsardzības pasākumi. Ja Savienība pāriet uz tādas finansēšanas modeli, kas nav saistīta ar izmaksām, bet kā pamatā ir atskaites punkti un mērķrādītāji, tai ir jāmācās no pieredzes un jāstiprina pārskatatbildība un pārredzamība visā sistēmā.

Panākumus nevajadzētu vērtēt tikai ar mazāku noteikumu skaitu vai lielāku elastību, bet gan ar to, vai iedzīvotāji redz labākus rezultātus, vai publiskie līdzekļi sasniedz lielāku ietekmi un vai tiek stiprināta uzticēšanās Eiropas projektam.

Nobeigumā vēlos izteikt pateicību ERP darbiniekiem un Kolēģijai. Viņu apņemšanās, speciālās zināšanas un rūpīgais darbs ir šā gada pārskata kvalitātes pamatā un sniedz būtisku ieguldījumu ERP lomas un pamatuzdevuma stiprināšanā.

Paldies par uzmanību!